

International Conference on The School of Martyr Soleimani (ICSMS ۲۰۲۱)

Designing a revolutionary education curriculum model of students to education civilization-building jihadi managers

Asgar Ebrahimi Horestani*

Abstract

Prerequisite for Islamic civilization is the education of civilization-building jihadi managers based on the Shahid Suleimani's school. In this regard, education students as future managers based on the Shahid Suleimani's school is of particular importance, and designing a civilizing jihadi manager education curriculum model Based on the Shahid Suleimani's school is essential. Considering that in the Shahid Suleimani's school, the most influential dimension is the doctrinal foundations; In this inquiry, after examining the revolutionary foundations of the Shahid Suleimani's school, it was discussed what is the revolutionary education curriculum model for education the civilization-building jihadi manager? And these questions were answered: ۱- Based on the revolutionary foundations of Shahid Suleimani's school, what are the goals and content of the curriculum for revolutionary education civilization-building jihadi managers in the education system? In the textbooks of elementary and secondary schools and high school what the content and goals of the curriculum for education civilization-building managers been taken into consideration? Using analytical-deductive method, the revolutionary foundations of Shahid Suleimani's school were extracted, which include the need to avoid domination, belief in divine knowledge and wisdom in the need for independence, dignity, faith and perseverance in it and act accordingly in the fight against dominators are the necessity of achieving progress, justice and the necessity of participating in progress, removing the obstacles to the country's progress, the requirements of progress and strengthening, and based on the extracted principles, the goals and content of the curriculum were developed. In order to investigate the level of attention to these cases in the textbooks of the mentioned courses, ۹۹ textbooks were selected using the purposeful sampling method from the textbooks of these three courses and content analysis was performed using the quantitative content analysis method. It is not given due attention and this lack of attention is considered as a defect in the textbook.

Keywords: *model, Shahid Suleimani's school, civilization-building jihadi manager, curriculum, revolutionary education.*

* PhD in curriculum, Hazrat Amir Al-Momenin University, Isfahan

طراحی الگوی برنامه درسی تربیت انقلابی دانش آموزان جهت تربیت مدیران جهادی تمدن ساز

اصغر ابراهیمی هرستانی *

چکیده

لازمه‌ی تمدن سازی اسلامی، تربیت مدیران جهادی تمدن ساز مبتنی بر مکتب شهید سلیمانی است. در این راستا، تربیت دانش آموزان به عنوان مدیران آینده، مبتنی بر مکتب شهید سلیمانی اهمیت ویژه‌ای دارد و طراحی الگوی برنامه درسی تربیت مدیر جهادی تمدن ساز مبتنی بر مکتب شهید سلیمانی ضروری است. با توجه با اینکه در مکتب شهید سلیمانی اثرگذارترین بعد، مبانی اعتقادی است؛ در این پژوهش، پس از بررسی مبانی انقلابی مکتب شهید سلیمانی، به این مساله پرداخته شد که الگوی برنامه درسی تربیت انقلابی برای تربیت مدیر جهادی تمدن ساز از چه ویژگی‌هایی برخوردار است؟ و به این سوالات پاسخ داده شد که ۱- بر اساس مبانی انقلابی مکتب شهید سلیمانی، اهداف و محتوای برنامه درسی تربیت مدیران جهادی تمدن ساز در نظام آموزش و پرورش چه می‌باشد؟ ۲- در کتب درسی دوره‌های ابتدایی و متوسطه اول و دوم چه میزان به اهداف و محتوای برنامه درسی تربیت انقلابی مدیران جهادی تمدن ساز توجه شده است؟ در این پژوهش با استفاده از روش تحلیلی- استنتاجی، مبانی انقلابی مکتب شهید سلیمانی استخراج شد که شامل عدم سلطه‌پذیری، اعتقاد به علم و حکمت الهی در ضرورت استقلال، عزت‌مندی، ایمان و استقامت بر آن و عمل به مقتضای آن در مبارزه با سلطه گران، لزوم دستیابی به پیشرفت، عدالت و ضرورت مشارکت در پیشرفت، بر طرف نمودن موانع پیشرفت کشور، الزامات پیشرفت و قوی شدن است و بر اساس مبانی استخراج شده، اهداف و محتوای برنامه درسی تدوین شد. جهت بررسی میزان توجه به این موارد در کتب درسی دوره‌های مذکور، با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند از کتب درسی این سه دوره، ۹۹ کتاب درسی انتخاب و با روش تحلیل محتوای کمی، تحلیل محتوا انجام شد و مشخص شد که به این موضوع به طور شایسته توجه نمی‌شود و این کم توجهی به عنوان نقص در کتاب درسی قلمداد می‌شود.

کلیدواژه‌ها: الگو؛ مکتب شهید سلیمانی؛ مدیران جهادی تمدن ساز؛ برنامه درسی؛ تربیت انقلابی

مقدمه

بر مبنای بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، نوجوانان و جوانان این مملکت اسلامی باید کار آزموده و پُرانگیزه از انقلاب خود حراست کنند و آن را هرچه بیشتر به آرمان بزرگ آن که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواحنا فداه) می‌باشد نزدیک کنند (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۷). با توجه به اینکه دانش آموزان، آینده سازان انقلاب اسلامی هستند؛ بر این اساس، تربیت دانش آموزانی صالح برای تمدن سازی اسلامی و زمینه سازی برای ظهور حضرت امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) اهمیت ویژه‌ای دارد تا در آینده نزدیک، بتوانند مجاهدانه در مسیر تحقق اهداف گام دوم انقلاب اسلامی تلاش کنند.

در گام دوم انقلاب اسلامی نیازمند مدیرانی توانمند در عرصه‌های مختلف و در راستای تمدن سازی اسلامی هستیم. مدیران آینده جامعه باید از اکنون تربیت شوند، تا بتوانند به عنوان مدیران جهادی تمدن ساز نقش آفرینی کنند. منشاء تمدن سازی، مکتب اسلام ناب است و لازمه‌ی گرایش به تمدن نوین اسلامی، نشر نظری و عملی مکتب اسلام است. بر اساس بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، شهید حاج قاسم سلیمانی تربیت یافته‌ی مکتب اسلام و مکتب امام خمینی است و شهید حاج قاسم سلیمانی را به چشم یک مکتب، یک راه، یک مدرسه‌ی درس آموز نگاه کنیم (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۸).

مکتب شهید سلیمانی برگرفته از مکتب اسلام ناب، مکتب امام خمینی (ره) و مکتب امام خامنه‌ای (مدظله العالی) است. تبلور مکتب امامین انقلاب اسلامی در مکتب شهید سلیمانی است. شهید حاج قاسم سلیمانی نمونه بر جسته‌ی تربیت شدگان مکتب اسلام ناب است. مکتب شهید سلیمانی، خروجی راه اهل بیت (علیهم السلام) است. یعنی تبلور آن چه که امام (ره) برای انقلاب اسلامی و مقام معظم رهبری (مدظله العالی) برای گام دوم انقلاب اسلامی ترسیم کردند، حاج قاسم نسخه امامین انقلاب را در این زمین پیاده کرد (معروفی، ۱۳۹۹).

شهید سلیمانی در راه خدا و با خستگی ناپذیری مجاهدانه، عاشقانه، شجاعانه، مخلصانه و با تدبیر در گستره‌ی این کره‌ی خاکی در راستای تمدن سازی اسلامی مجاهدت کردند و در همه‌ی کشورها به دنبال تحقق ارزش‌های همچون مبارزه با ظلم، استکبار و استبداد، یاری مظلومان، عدالت گستری، کرامت انسانی بودند. فراتر از مجاهدت و یاری برادران دینی، برای هم نوع‌ها نیز مجاهدت‌های شجاعانه و مخلصانه داشتند. شهید حاج قاسم سلیمانی با مردم داری، توجه شایسته به ارتباط با خدا و اولیاء الهی، ولایت افزایی و دشمن شناسی، مشورت پذیری و تفکر عمیق، عاشق و تابع ولایت، دوری از کبر و غرور، استفاده از نیروهای انقلابی در اقتصاد و بهره‌گیری از ظرفیت‌های داخلی و کشورهای منطقه برای حل مشکلات اقتصادی، با مدیریتی جهادی برای تمدن سازی اسلامی به طور

شایسته نقش آفرینی کردند.

لازمه‌ی تمدن سازی اسلامی این است که مدیرانی تربیت شوند که بهترین رفتار را در عرصه‌های مختلف مبتنی بر مکتب شهید سلیمانی داشته باشند و همانند شهید سلیمانی عمل کنند. برای تربیت مدیران جهادی تمدن ساز در تراز مکتب امامین انقلاب اسلامی، تربیت دانش آموزان به عنوان مدیران آینده باید مبتنی بر الگوی تربیت مدیر جهادی تمدن ساز مکتب شهید سلیمانی باشد.

در پژوهش مظاهری (۱۳۹۹) مشخص شد که اثرگذارترین بعد بر سبک مدیریتی شهید سپهد سلیمانی، مبانی اعتقادی بوده است که بر زمینه‌های فردی او اثرگذار شد و در مرحله زمینه‌های فردی مبانی اعتقادی بر مثنی سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و تأثیر داشت و این متغیرها نیز زمینه‌های شغلی و عملکردی او را به عنوان اثرپذیرترین بعد، تحت تأثیر قرار داد. با توجه با اینکه مبانی اعتقادی شهید سلیمانی، ساختار فکری و شخصیتی ایشان را شکل داده است و اثرگذارترین بعد، مبانی اعتقادی بوده است.

بنابراین در الگوبرداری از این شهید و تربیت مدیر جهادی تمدن ساز، ضروری است مکتب شهید سلیمانی از جنبه‌ی دینی و انقلابی مورد واکاوی قرار گیرد و در این راستا، درک مبانی اعتقادی و انقلابی مکتب شهید سلیمانی و بر اساس این مبانی، طراحی الگوی برنامه درسی تربیت انقلابی دانش آموزان به منظور تربیت مدیران جهادی تمدن ساز ضروری است.

بر این اساس، در این پژوهش تلاش شد که با بررسی مبانی انقلابی مکتب شهید سلیمانی، گامی در این جهت برداشته شود که الگوی برنامه درسی تربیت انقلابی مدیر جهادی تمدن ساز چگونه است؟ و به طور ویژه به این سوالات پاسخ داده شد که ۱- بر اساس مبانی انقلابی مکتب شهید سلیمانی، اهداف و محتوای برنامه درسی تربیت مدیران جهادی تمدن ساز در نظام آموزش و پرورش چه می‌باشد؟ ۲- در کتب درسی دوره‌های ابتدایی و متوسطه اول و دوم نظام آموزش و پرورش چه میزان به اهداف و محتوای برنامه درسی تربیت انقلابی مدیران جهادی تمدن ساز توجه شده است؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

شهید حاج قاسم سلیمانی نمونه بر جسته‌ی تربیت شدگان مکتب اسلام ناب است. مکتب شهید سلیمانی مبتنی بر فرامین قرآن و عترت (علیهم السلام) و ولایت فقیه است و مبانی انقلابی مکتب شهید سلیمانی بر گرفته از قرآن و عترت (علیهم السلام) و فرامین امامین انقلاب اسلامی است. جهت پی بردن به این مبانی لازم است به بررسی مبانی انقلابی مکتب شهید سلیمانی در آیات و روایات و فرامین امامین انقلاب اسلامی پرداخته شود. همچنانکه مقام معظم رهبری (حفظه الله) در مورد شهید سلیمانی فرموده اند: « شهید سلیمانی با حرکات خود و بالاخره با شهادت خود اسم رمز برانگیختگی

و بسیج مقاومت در دنیای اسلام شد» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۹)، رویکرد مدیریت انقلابی شهید سلیمانی، رویکرد مقاومتی در عرصه‌های مختلف مدیریتی بوده است و از حیثه‌های مهم در پیش روی مدیران جهادی تمدن ساز، اتخاذ رویکرد مقاومتی در عرصه‌ها و سطوح متعدد مدیریتی است؛ در بررسی مبانی انقلابی مکتب شهید سلیمانی بر بررسی مبانی دینی و انقلابی رویکرد مقاومتی از منظر آیات و روایات و فرامین امامین انقلاب اسلامی تمرکز و جهت تبیین دلالت‌های آن بر الگوی برنامه درسی تربیت انقلابی مدیر جهادی تمدن ساز این مبانی بررسی شدند.

لزوم دوری از سلطه پذیری برای دستیابی به حیات طیبه

دین مبین اسلام، مسلمانان را چنان می‌پروراند که شایسته حیات طیبه باشند و برای دستیابی به حیات طیبه فرامین لازم را فرموده است. حیات طیبه، زندگی پاکیزه از هر گونه، آلودگی‌ها، ظلم‌ها و خیانت‌ها، دشمنی‌ها، اسارت‌ها و ذلت‌ها است. حیات طیبه تحقق جامعه‌ای قرین با آرامش، امنیت، رفاه، صلح، محبت، دوستی، تعاون و مفاهیم سازنده انسانی است و از نابسامانی‌ها و درد و رنج‌هایی که بر اثر استکبار و ظلم و طغیان و هوا پرستی و انحصارطلبی به وجود می‌آید و آسمان زندگی را تیره و تاریک می‌سازد، در امان است (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴: ج ۱۱: ۳۹۰). بنابراین، زندگی مطلوب برای مسلمانان، حیات طیبه است و لازمه‌ی دستیابی به حیات طیبه ایمان و اعمال صالحی است که موجب دوری از سلطه‌پذیری است. هدف غایی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران «دستیابی به مرتبه‌ای از آمادگی برای تحقق حیات طیبه در همه ابعاد است» (سند مبانی نظری تحول بنیادین، ۱۳۹۰: ۳۳۸) و جهت‌گیری همه‌ی اقدامات نظام برنامه ریزی درسی آموزش و پرورش به منظور تحقق این هدف غایی است. دستیابی دانش‌آموزان به حیات طیبه، جایگاه ویژه‌ای در نظام آموزش و پرورش دارد. از آنجایی که لازمه‌ی دستیابی به حیات طیبه دوری از سلطه‌پذیری و سلطه‌گری است، باید برای دانش‌آموزان تبیین شود که جهت دستیابی به مراتبی از حیات طیبه، دوری از سلطه‌پذیری ضروری و مورد تأکید دین مبین اسلام است و لازمه‌ی دوری از سلطه‌پذیری، اتخاذ رویکرد مقاومتی است. در مکتب شهید سلیمانی بحث سلطه‌ستیزی در سیاست خارجی و دیپلماسی مقاومت، از ویژگی‌های خاص ایشان است. بحث گفتمان مقاومت و تعریفی که دارند و دستاوردهای بی‌بدیل جمهوری اسلامی در حوزه گفتمان مقاومت، بحث فلسطین و لبنان و عراق را در یک مقطعی در تحولات ۱۵ سال گذشته مطرح می‌کنند. جنگ ۳۳ روزه و ۸ روزه و اینکه مسلمانان غزه و لبنان، خط مقدم ما هستند، بیانگر دوری از سلطه‌گری در مکتب شهید سلیمانی است (اکبری، ۱۳۹۹).

توجه شایسته‌ی نظام برنامه ریزی درسی به مکتب شهید سلیمانی و تبیین اهمیت و ضرورت دوری از سلطه‌پذیری و اتخاذ رویکرد مقاومتی، متضمن دستیابی دانش‌آموزان به هدف غایی نظام

آموزش و پرورش است. بر این اساس، در برنامه درسی تربیت انقلابی دوری از نظام سلطه و سلطه پذیری مورد تاکید می‌باشد.

اعتقاد به علم و حکمت الهی در ضرورت استقلال مسلمانان

اسلام خواستار بهبود وضع اقتصادی مسلمانان است و در جهت نائل آمدن به این هدف، راهنمایی‌های لازم را در قرآن و فرمایشات پیامبران و ائمه اطهار (علیهم السلام) ارائه نموده است. خداوند در قرآن کریم، در جواب کسانی که از حکم حرام بودن نزدیک شدن کافران به مسجد الحرام می‌ترسیدند، می‌فرماید: و اگر از فقر می‌ترسید، زود باشد که خدا اگر بخواهد از کرم خویش شما را توانگر کند که خدا دانا و شایسته کار است^۱. خداوند در این آیه، نه تنها نیازمندی اقتصادی جامعه اسلامی را عامل وابستگی جامعه و ذلت و خواری آن می‌داند، بلکه قطع وابستگی اقتصادی به بیگانگان را مورد تشویق قرار داده است و نسبت به کسانی که نگران اختلال نظام اقتصادی خود پس از قطع رابطه با مشرکان و دشمنان هستند، یادآور می‌شود که چنین امری، نه تنها اختلالی بوجود نمی‌آورد، بلکه باعث رونق اقتصادی و شکوفایی آن می‌شود و رشد و پیشرفت اقتصاد ملی را سبب خواهد شد (قرآنی، ۱۳۸۳: ج ۵: ۴۴). چنانچه با گسترش اسلام در عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) سیل زائران خانه خدا به سوی مکه به حرکت در آمد و مکه به صورت یک شهر بسیار آباد و یک کانون مهم داد و ستد و تجارت درآمد. احکام دین، بر پایه‌ی علم و حکمت الهی است و هر دستوری می‌دهد بر طبق حکمت است و از نتایج آینده آن کاملاً آگاه و با خبر می‌باشد^۲. از قطع رابطه اقتصادی سلطه گران، به خاطر مکتب نباید نگران باشیم؛ زیرا بیش از مسائلی همچون، مدیریت و سرمایه و...، فضل الهی در غنای مردم نقش دارد و هر کجا احساس نگرانی شد، باید روحیه‌ی امید و توکل را در مردم زنده کرد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴: ج ۳۵: ۷).

از طرف دیگر قرآن با معرفی دشمنان اسلام، بیان می‌دارد که آنان جز به تسلیم کامل مسلمانان در برابر سیاست‌هایشان راضی نمی‌شوند^۳ و بر این مبنا، خداوند متعال در قرآن کریم می‌فرماید: ای کسانی که ایمان آورده‌اید، کافران را به جای مؤمنان دوست و سرپرست خود نگیرید^۴. انسان در جهت دستیابی به کمال انسانی نباید کافران را به جای مومنان، دوست و سرپرست خود قرار دهد و

۱. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَابِهِمْ هَذَا وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِن شَاءَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (توبه: ۲۸).

۲. إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (همان).

۳. وَ لَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ: و هرگز یهودیان و نصرانیان از شما راضی نمی‌شوند مگر آن که از کیش آنان پیروی کنید (بقره، ۱۲۰).

۴. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ (نساء، ۱۴۴)

نباید یهود و نصارا به عنوان دوست و تکیه گاه انتخاب شوند^۱ و مؤمنان حق پذیرفتن ولایت کفار را ندارند. غیرت دینی و تبری از ناهلان و تقوای الهی ایجاب می‌کند، از دشمنان نترسیم و آنان را ولی خود قرار ندهیم (قرآنی، ۱۳۸۳: ج ۳: ۱۱۵؛ مکارم شیرازی، ۱۳۷۴: ج ۴: ۴۳۵). در همین رابطه رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، محکمترین دستاویزهای ایمان را دوستی برای خدا و دشمنی برای خدا و پیروی اولیاء خدا و بیزاری از دشمنان خدا بیان فرموده اند^۲ (کلینی، بی تا، ترجمه مصطفوی، ج ۳: ۱۹۱).

بر این اساس است که خداوند تا ابد اجازه نداده است که کافران کمترین تسلطی بر مؤمنان داشته باشند^۳. بر این مبنا، فقها بیان داشته اند که هر طرح، عهد نامه، رفت و آمد و قراردادی که راه نفوذ کفار بر مسلمانان را باز کند، حرام است و مسلمانان باید در تمام جهات سیاسی، نظامی، اقتصادی و فرهنگی از استقلال کامل برخوردار باشند و باید کفار از سلطه بر مؤمنان، برای همیشه مأیوس باشند و از هر نوع اختلاط، رفاقت و قراردادی که نتیجه اش به زیان مسلمانان باشد، باید پرهیز کرد و هر اقدامی که به سلطه ی کفار بر مسلمانان بیانجامد، حرام است. تمام فقها معتقدند که هیچ حکمی در اسلام تشریح نشده است که باعث تسلط کافر بر مسلمان باشد، زیرا عزت مؤمن اقتضا می‌کند که حکمی نباشد که کافر را بر او مسلط کند و گرنه عزت و شرف آن مؤمن از بین می‌رود (قرآنی، ۱۳۸۳: ج ۲: ۴۱۵-۴۱۸). بنابراین از نظر دین مبین اسلام، استقلال همه جانبه مسلمانان از بیگانگان ضروری است و متضمن بهبود وضعیت مسلمانان است و خداوند بر اساس حکمت الهی و با علم الهی به مکر و حيله گری بیگانگان، اجازه ی هیچ گونه تسلط کفار بر مسلمانان را نداده است.

در مکتب شهید سلیمانی با توجه به تاکید آیات و روایات بر ضرورت استقلال، رویکرد مقاومتی برای دستیابی به استقلال همه جانبه جایگاه والایی دارد. بر مبنای اعتقاد به علم و حکمت الهی در ضرورت استقلال مسلمانان، ضروری است که برای دانش آموزان به عنوان مدیران تمدن ساز در آینده تبیین شود که جهت بهبود امورات جامعه، استقلال همه جانبه ضروری است تا دانش آموزان اهمیت استقلال را درک و به منظور تحقق استقلال همه جانبه در راستای رویکرد مقاومتی عمل کنند.

۱. یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ « (مانده، ۵۱).

۲. رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به اصحابشان فرموده اند: کدامیک از دستاویزهای ایمان محکم تر است؟ گفتند: خدا و رسولش داناترند، و بعضی از آنها گفتند: نماز و برخی گفتند: زکاة و بعضی گفتند: روزه و برخی گفتند: حج و عمره و بعضی گفتند: جهاد، رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: هر یک از اینها را که گفتید فضیلتی است، ولی جواب پرسش من نیست. محکمترین دستاویزهای ایمان دوستی برای خدا و دشمنی برای خدا و پیروی اولیاء خدا و بیزاری از دشمنان خداست (اصول کافی، ترجمه مصطفوی؛ ج ۳: ۱۹۱).

۳. وَ لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا (نساء، ۱۴۱).

عزت مندی

در قرآن عزت مندی از صفات برجسته مؤمنان شمرده شده است^۱. از دیدگاه اسلام، عزت یعنی شکست ناپذیری، قدرت و صلابت، ویژگی کسانی است که نور ایمان در قلوبشان تایید شده است و در برابر تحولات و حوادث، کوچک‌ترین تزلزلی از خود نشان نمی‌دهند. انسان بر اثر ایمان به خداوند و پیامبر و ائمه اطهار (صلوات الله علیهم)، از عزت مندی واقعی بهره مند می‌شود و در سایه ایمان و تقوا، با کمال آرامش و اطمینان خاطر زندگی می‌کند. بنابراین، ایمان به عقاید که زیر بنای اعمال است و عمل صالح، انسان را عزتمند می‌کند (موسوی همدانی، ۱۳۷۴: ج ۱۷: ۲۹). چرا که ایمان به خداوند، نیرویی فراوان در درون آدمی پدید می‌آورد و چنان او را مقاوم و شکست‌ناپذیر می‌سازد که حوادث روزگار و فراز و نشیب زندگی، کوچک‌ترین تزلزلی در او ایجاد نمی‌کند. در همین زمینه قرآن کریم می‌فرماید، هر کس خواهان عزت است، بداند که عزت هم‌اشار نزد خدا است و به هر که بخواهد می‌دهد^۲ و راه کسب عزت هم مشخص شده است و آن شهادت به توحید و رسالت و عمل صالح، که به ولایت اهل بیت (علیهم السلام) تفسیر شده است، می‌باشد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴: ج ۱۸: ۱۹۶).

این عزت، قدرتی است که در دل و جان انسان ظاهر می‌شود و او را از خضوع و تسلیم و سازش در برابر طاغیان و یاغیان باز می‌دارد و به انسان عزت و شکست‌ناپذیری می‌بخشد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴: ج ۱۸: ۱۹۸).

بر این اساس، در مکتب شهید سلیمانی عزت اقتضاء می‌کند با کسانی که هدفی جز به بند کشیدن ملل ضعیف ندارند، ذره‌ای خضوع و تسلیم و سازش وجود نداشته باشد. در همین رابطه مرحوم علامه طباطبایی (ره) بیان داشته‌اند اگر انسان‌هایی که غربی‌ها را منزله از این بدی‌ها می‌دانند، تاریخ زندگی اجتماعی غربی‌ها را از روزی که نهضت اخیر آنان آغاز شد، مورد مطالعه دقیق قرار می‌دادند و رفتاری را که با سایر امت‌های ضعیف کرده‌اند، مورد بررسی قرار می‌دادند؛ بدون کمترین درنگی، حکم به توحش آنان می‌کردند و می‌فهمیدند که تمام ادعاهایی که می‌کنند و خود را مردمی بشر دوست و خیر خواه و فداکار بشر وانمود می‌کنند، همه‌اش دروغ و نیرنگ است و جز به بند کشیدن ملل ضعیف هدفی ندارند، و تمام همشان این است که از هر راه که بتوانند بر آنها حکومت کنند، یک روز از راه مداخله نظامی، روز دیگر از راه استعمار، روزی با ادعای مالکیت نسبت به سرزمین آنان، روزی به عنوان حفظ منافع مشترک، روزی به عنوان کمک در حفظ استقلال آنان، روزی

۱. «وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ؛ عزت مخصوص خدا و رسول او و مؤمنان است» (مناققون، ۸)

۲. مَنْ كَانَ يُرِيدِ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا اِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَ مَكْرٌ اُولَئِكَ هُوَ يَبُورُ (فاطر، ۱۰)

تحت عنوان حفظ صلح و جلوگیری از تجاوزات دیگران، روزی به عنوان دفاع از حقوق طبقات محروم و بیچاره، و روزی... هیچ انسانی که سلامت فطرتش را از دست نداده است، هر چند که دین نداشته باشد و به حکم وحی و نبوت و آنچه از نظر دین سعادت شمرده شده است، آشنا نباشند؛ هرگز به خود اجازه نمی‌دهد که چنین جوامعی را صالح بخواند و یا آن را سعادت‌مند بیندارد، چگونه ممکن است طبیعت انسانیت رضایت دهد که یک طایفه به نام متمدن و تافته جدا بافته، بر سر دیگران بتازند (موسوی همدانی، ۱۳۷۴: ج ۴: ۱۶۹).

در مکتب شهید سلیمانی، مقاومت و شکست‌ناپذیری در برابر مستکبران به منظور دستیابی به عزت‌مندی مورد تاکید است و از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بر مبنای عزت‌مندی، ضروری است برای دانش آموزان تبیین شود که باید از خضوع و تسلیم و سازش در برابر سلطه‌گران که از انسان سلب عزت می‌کند، پرهیز شود و عزت‌مندی اقتضاء می‌کند که رویکرد مقاومتی اتخاذ شود.

ایمان و استقامت بر آن و عمل به مقتضای آن در مبارزه با اولیای طاغوت و سلطه‌گران اسلام، خواستار بهبود وضع اقتصادی مسلمانان است، ولی شرط آن را ایمان به قرآن و فرمایشات پیامبران و ائمه اطهار (علیهم السلام) و تقوا در عمل به مقتضای این ایمان بیان فرموده است، البته برای دریافت الطاف و برکات اجتماعی خداوند، ایمان و تقوای فردی کافی نیست، بلکه باید اکثریت جامعه اهل ایمان و تقوا باشند (قرآنی، ۱۳۸۳: ج ۴: ۱۲۸). در همین رابطه قرآن کریم می‌فرماید: «اگر مردمی که در این آبادی‌ها و نقاط دیگر روی زمین زندگی داشته و دارند، ایمان می‌آوردند، درهای برکات آسمان و زمین را به روی آنها می‌گشودیم»^۱. در همین زمینه، خداوند در آیه‌ای دیگر فرموده اند: «و اگر انس و جن بر طریقه حق استقامت کنند حتماً آنان را از آب فراوانی سیراب خواهیم کرد»^۲، بر اساس تفاسیر، منظور از استقامت بر طریقه حق، استقامت بر اعمال و اخلاقی که مقتضای ایمان به خدا است، همچون استقامت در عمل بر طبق فرمایشات ائمه (علیهم السلام) که هم باعث توسعه در رزق می‌شود (موسوی همدانی، ج ۲۰: ۷۱) و هم خداوند به استقامت‌کنندگان، علم و دانش بسیاری نصیب می‌گرداند و از یاری خداوند که از بهترین یاری‌کنندگان است بهرمنده می‌شوند^۳ و با تکیه بر لطف خداوند در برابر هر گونه حادثه‌ای چون کوه استقامت می‌کنند (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴: ج ۱۰: ۳۴۰).

۱. وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ. (أعراف، ۹۶)

۲. وَ أَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا (جن، ۱۶)

۳. بَلِ اللَّهُ مُؤْتِكُمْ وَ هُوَ خَيْرُ النَّاصِرِينَ از کافران یاری مجوئید که خدا یار شماست و او از بهترین یاری‌کنندگان است (ال عمران، ۱۵۰)

علت اصلی سلطه‌گری کفار این است که سعادت را فقط در حداکثر بهره برداری از مزایای حیات مادی می‌دانند و از آخرت و سعادت در آن غافل‌اند. حال آنکه، تامین سعادت دنیا و آخرت در انجام دادن اعمال بر اساس توحید است (موسوی همدانی، ۱۳۷۴: ج ۴: ۱۷۰-۱۷۳). بر این اساس، مومنین با مقاومت بر فرامین الهی موفق می‌شوند و عالم بشریت، به وسیله آنها رونق واقعی خود را می‌یابد و برای رسیدن به آن هیچ راهی جز کلمه توحید و استقامت بر آن نیست (همان، ج ۱۲: ۷۴). خداوند متعال، توحید را در این آیه شریفه توضیح می‌دهد: «أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ» (ابراهیم، ۲۴)؛ خداوند متعال می‌فرماید: کلمه طیبه مثلی دارد که همان شجره طیبه است، با اصل و ریشه‌ای ثابت که هرگز زائل نمی‌شود. کلمه طیبه همان کلمه «لا اله الا الله» و توحید است و بر اساس این آیه، توحید فقط یک لفظ نیست. موحد شدن یعنی سجده تام در مقابل خدای متعال به نحوی که همه شئون انسان به بندگی تبدیل شود. بر اساس فرامین قرآن کریم، توحید چیزی نیست که به اجبار به کسی بدهند، انسان باید توحید را تقاضا کند، اگر کسی بخواهد توحید را بپذیرد، باید پیش از آن، به طاغوت کفر بورزد و به الله ایمان بیاورد^۱، در این صورت انسان وارد وادی دین شده است و به دین متمسک می‌شود^۲؛ در ادامه‌ی آیه، اساس دو جریان ولایت در عالم مطرح می‌شود^۳؛ بر این اساس، عده‌ای که توحید را پذیرفتند و به الله ایمان آوردند، تحت ولایت الله قرار می‌گیرند. ولی کسانی که به الله ایمان نمی‌آورند، رها نیستند بلکه تحت ولایت اولیای طاغوت قرار می‌گیرند؛ اولیایی که طغیان را در عالم رهبری می‌کنند. این دو دستگاه ولایت در عالم وجود دارد و هرگز متوقف نمی‌شود؛ هر انسانی یا تحت ولایت حق است یا تحت ولایت اولیای طاغوت؛ ولایت سومی هم وجود ندارد. این دو جریان ولایت در جهان با هم درگیر می‌شوند. جریان توحید و ولایت حق^۴ که از طریق وجود مقدس نبی اکرم (صلی الله علیه و آله) و اهلیت (علیهم السلام) در جهان اعمال می‌شود، می‌خواهد صفات کریمه را بسط دهد و از طریق صفات کریمه، بندگی خدای عالم را توسعه دهد و ولایت باطل، شیطان و شیاطین جن و انس هستند که می‌خواهد صفات رذیله را بسط دهند؛ این دو جریان هرگز به یک نقطه همراهی و هماهنگی با هم نمی‌رسند و قطعاً به پیروزی جبهه حق ختم می‌شود^۵. بنابراین موحد شدن، برابر با ورود به این میدان درگیری است، کسی نمی‌تواند موحد باشد و نسبت به آن بی تفاوت باشد. این

۱. «لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ» (بقره، ۲۵۶).

۲. «فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ» (بقره، ۲۵۶).

۳. «فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ... الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ» (همان).

۴. «اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ» (بقره، ۲۵۷).

۵. «هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ» (توبه، ۳۳).

درگیری همه عرصه‌های حیات فردی و اجتماعی انسان را فرا می‌گیرد. همه زندگی انسان میدان این درگیری است و جهاد اکبر نیز این است که در این درگیری، وجود خود را برای نبی اکرم (صلی‌الله‌علیه و آله) فتح کنیم. بر این اساس نوعی مبارزه و درگیری بین دستگاه حق و دستگاه باطل و دشمنان خدا در جامعه وجود دارد و درگیری این دو تمدن و حرکت تاریخی در نقطه‌ای از دوران کنونی تجلی کرده است (میرباقری، ۱۳۹۴). بر این اساس، درگیری همه جانبه انقلاب اسلامی با غرب ایجاب می‌کند که برای تمدن سازی رویکرد مقاومتی اتخاذ کنیم که مکتب شهید سلیمانی در این راستا می‌باشد.

همچنان که مقام معظم رهبری فرموده اند، دشمنی آمریکا با ملت ایران و نظام اسلامی واضح است و ادامه تهدیدهای مکرر آمریکایی‌ها و تلاش بی وقفه آنها برای جلوگیری از بهره‌مندی ایران از نتایج برجام، تهدید به تحریم‌های دیگر، از نشانه‌های آشکار آن است؛ همه‌ی این تلاشها برای این است که سلطه به این کشور برگردد (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲). مقاومت و مبارزه در برابر نظام سلطه محور مکتب شهید سلیمانی است و راهبرد شکست نظام سلطه است. بنابراین، در مکتب شهید سلیمانی راه شکست دشمن در سایه‌ی ایمان و تقوی و استقامت و پایداری بر مقتضای ایمان است؛ که مقتضای ایمان، اتخاذ رویکرد مقاومتی در مقابل نظام سلطه است. اتخاذ راهبرد مقاومتی در گام دوم انقلاب اسلامی، کمک می‌کند تا در مقابل اهداف سلطه، ایستادگی شود و ساختارهای موجود تغییر یابد و انقلاب اسلامی را به عنوان یک الگوی برتر به جهانیان معرفی نماید. در مکتب شهید سلیمانی بر مبنای ایمان و استقامت بر آن و عمل به مقتضای آن در مبارزه با اولیای طاغوت و سلطه‌گران، ضروری است برای دانش آموزان تبیین شود که مقتضای ایمان به خداوند، مقاومت و پایداری مسلمانان در برابر کفار در همه‌ی امور زندگی است. تبیین اهمیت استقامت جامعه برای عمل به مقتضای ایمان، ضرورت اتخاذ رویکرد مقاومت و پایداری در ارتباط با کفار را برای دانش آموزان روشن می‌سازد و به این پی می‌برند که به منظور مقابله با نظام سلطه و تزلزل ساختار سلطه‌گر-سلطه‌پذیر و در نهایت نابودی نظام سلطه است، اتخاذ رویکرد مقاومتی و مجاهدت برای قوی شدن همه جانبه ضروری است.

لزوم دستیابی به پیشرفت

پیشرفت جامعه از جنبه‌های گوناگون اهمیت دارد. مکتب شهید سلیمانی تعیین کننده چگونگی پیشرفت است. بر اساس نگاه اسلامی به پیشرفت، اسلام انسان را یک موجود دو ساحتی دارای دنیا و آخرت می‌داند و پیشرفت مادی و معنوی برای دنیا و آخرت در نظر گرفته شده است. اگر پیشرفت صرفاً در عرصه‌ی جسمی و مادی مورد توجه قرار بگیرد و از پیشرفت معنوی و کسب فضائل اخلاقی

همچون پرهیز از مال حرام (دزدی، احتکار، تقلب در روابط اقتصادی و...)، همدلی و به فکر دیگران بودن، روحیه جهادی، وجدان کاری و... غفلت شود، کسانی که پیشرفت مادی کرده اند، نه تنها دیگر افراد جامعه را از این پیشرفت منتفع نمی‌سازند و به منظور بهره‌مندی دیگران از توانایی مادی خود اقدامی انجام نمی‌دهند، بلکه اگر در مسیر پیشرفت هر چه بیشتر خود، منافع دیگران قرار داشته باشد، حاضر می‌شود که منافع دیگران را فدای مسیر پیشرفت خود کند و از ضرر رسیدن به منافع دیگران هیچ نگرانی ندارد (طغیانی، ۱۳۹۵). با پیشرفت معنوی، انسان در اثر اتخاذ روحیه‌ی انجام کار با نیت خدایی، کارها را با کیفیت خوب انجام می‌دهد و اسیر منافع خود نمی‌شود و به فکر نفع‌رسانی به دیگران نیز هست. در مکتب شهید سلیمانی برای پیشرفت به نفع‌همه‌ی افراد جامعه، باید همزمان با پیشرفت مادی، پیشرفت معنوی هم مورد توجه قرار گیرد تا پیشرفتی پایدار و به نفع‌همه‌ی افراد جامعه باشد. پیشرفت، رسیدن به یک نقطه‌ی هدف نیست و مفهومی پویا می‌باشد؛ یعنی پیشرفت جریان دائمی رو به جلو و به شکل منظم است، برای حفظ و تداوم این جریان باید به صورت مستمر گام‌هایی برداشته شود و جامعه باید به دنبال پیشرفت مداوم باشد. بر این اساس به منظور پیشرفت جامعه به صورت دائمی و همراه با پیشرفت معنوی، باید راهبردی اتخاذ شود که هم به پیشرفت معنوی و اخلاقی توجه داشته باشد و هم مسیر حرکت دائمی پیشرفت در همه‌ی عرصه‌ها به خوبی ترسیم شده باشد. در مکتب شهید سلیمانی بر قوی شدن و بر حرکت دائمی رو به جلو تأکید دارد. در این راستا، در عرصه‌های مختلف مسلمانان باید قدرتمند شوند و با تسلط بر امکانات قدرت و ثروت، مانع از گسترش فساد و عامل اصلاح در زمین شوند و ساختار سلطه‌گر - سلطه‌پذیر را تغییر دهند، تا هم مستضعفان را از سلطه مستکبران بیرون آورند و هم شالوده‌های سلطه‌گری را متزلزل کنند و زمینه را برای ظهور امام زمان (عج) الله تعالی فرجه الشریف) و استقرار حکومت مستضعفان فراهم نمایند (مظاهری سیف، ۱۳۸۹).

ضرورت مشارکت و نقش آفرینی مردم در پیشرفت کشور

همچنانکه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) فرموده اند، پیشرفت جامعه با مردم شکل می‌گیرد؛ و نمی‌توان بدون مشارکت مردم در پیشرفت کشور به موفقیت رسید (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲). در مکتب شهید سلیمانی، رابطه‌ی صمیمانه و همدلی مدیر و مردم، محور روابط است. دستیابی به پیشرفت کشور در بستر مشارکت افراد جامعه صورت می‌گیرد. در این حالت مردم پیشنهادات خود و مشکلاتی که در فعالیت‌های خود در مسیر پیشرفت کشور مواجه هستند، با مدیران مطرح می‌کنند. مدیران نیز مشکلات کشور و طرح‌ها و پیشنهادهای که نیاز به همکاری مردم است، مطرح می‌کند و با این آگاهی‌ها دولت و ملت در کنار هم و به پشتوانه‌ی یکدیگر به پیشرفت کشور کمک می‌کنند

(ابراهیمی، ۱۳۹۷).

اهمیت عدالت در پیشرفت کشور

در مکتب شهید سلیمانی لازمه‌ی مشارکت مردم در پیشرفت کشور، عدالت است. عدالت باعث می‌شود که افراد جامعه انگیزه‌ی مشارکت در پیشرفت کشور را داشته باشند و اعتماد آنها به همدیگر و مدیران شکل می‌گیرد. در نتیجه، با مشارکت حداکثری افراد جامعه و بسیج عمومی، روحیه‌ی جهادی شکل می‌گیرد و دستیابی به موفقیت بیشتر می‌شود. وقتی روحیه جهادی بر کاری حاکم شود، مدیران همانند شهید سلیمانی دیگر خود را در چارچوب بخشنامه‌ها و وظایف تعیین شده اداری و یا سود شخصی اش نمی‌سنجد و طبعاً در آن قالب محدود نیز عمل نمی‌کند، در چنین شرایطی مدیران تنها به هدف می‌اندیشند و تا رسیدن به آن، دست از تلاش بر نمی‌دارند و در بخش‌های گوناگون، کار و ایثار و فداکاری را برای خدا، با جدیت و به صورت خستگی ناپذیر، فقط به عنوان احساس تکلیف انجام می‌دهند. لازمه‌ی شکل‌گیری روحیه جهادی، استحکام معنویت دینی در مدیران است. در نظام اسلامی، پیشرفت بدون عدالت ممکن نیست. عدالت از این جهت حائز اهمیت استراتژیک است که باعث می‌شود، علاقه و تعهد مردم به دولت و همچنین احساس همبستگی ملی و مقاومت آنان افزایش پیدا کند.

همچنان که مقام معظم رهبری (مدظله العالی) فرموده اند، با گفتن و با اعلام کردن، نه پیشرفت حاصل می‌شود و نه عدالت؛ اما با تبیین کردن، تکرار کردن و همت‌ها و عزم‌ها را راسخ کردن، هم پیشرفت حاصل می‌شود و هم عدالت... همه باید آن را بخواهیم؛ تا نخواهیم، طراحی و برنامه ریزی و عملیات تحقق پیدا نخواهد کرد و به هدف هم نخواهیم رسید؛ باید تبیین شود (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۸). در مکتب شهید سلیمانی فرهنگ عمومی مردم، باورهای مردم و سرمایه‌های معنوی و مادی مردم باید به صحنه آورده شود. از طریق فرهنگ سازی و گفت‌وگو سازی تغییر و پیشرفت در اذهان مردم و نخبگان و گسترش حرکت عموم مردم به پیشرفت، پیشرفت حاصل می‌شود. تحول فکری و فرهنگی مدیران مبتنی بر مکتب شهید سلیمانی از این جهت اهمیت دارد که تصمیمات مدیران در ابعاد مختلف اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، در زندگی شخصی و فعالیت شغلی، در سیاست گذاری‌ها و برنامه ریزی‌های خرد و کلان جامعه، همگی زاینده نظام فکری آنهاست و لذا برای ایجاد تغییر در اینها لازم است که همه‌ی مدیران جامعه با اعتقاد کامل، برای تغییر در جهت پیشرفت کشور مشارکت داشته باشند و با ایمان به منابع و داشته‌های خود، برای حل مشکلات با معیارهای الهی و در نظر گرفتن منافع بلند مدت جمعی تصمیم‌گیری کنند و از وابستگی اقتصادی که در طول تاریخ آسیب‌ها و خسارت‌هایی زیادی برای جوامع ایجاد کرده و هم اکنون نیز ایجاد می‌کند، دوری کنند (ابراهیمی،

(۱۳۹۷).

بر طرف نمودن موانع پیشرفت کشور

نگاهی واقعی به پیشرفت نشان می‌دهد که هر مسیر پیشرفتی ناچار از برخورد با موانع است. این موانع می‌توانند درونی باشند، مانند نفس انسان که او را به تنبلی و بیهودگی تحریک می‌کند و مانع از پیشرفت عالی انسان می‌شود و یا موانع بیرونی باشند و دیگران مانع پیشرفت گردند. در مسیر پیشرفت کشور نیز موانع درونی و بیرونی وجود دارد که در مکتب سلیمانی مدیریت جهادی، تلاش و کار در کمک و خدمت به دیگران و عمل به رویکرد مقاومتی به عنوان راهبرد بر طرف نمودن موانع و پیشرفت جامعه اهمیت ویژه‌ای دارد.

کشورهای سلطه‌گر بر علیه ملت ایران، دشمنی‌های زیادی داشته‌اند و تلاش کرده‌اند تا موانعی جهت عدم پیشرفت همه جانبه کشور ایجاد کنند. قبل از انقلاب اسلامی ایران، ملت ایران تحت سلطه کشورهای سلطه‌گر غربی بود و همه‌ی منابع و ظرفیت‌های کشور در اختیار آنها بود. اما پس از انقلاب اسلامی، دست سلطه‌گران از این منافع کوتاه شد. با توجه به اینکه آموزه‌های اسلام و انقلاب اسلامی باعث شد که دست سلطه‌گران کوتاه گردد. سلطه‌گران به دنبال این بوده‌اند که با اسلام درگیر شوند و پایبندی مردم به اسلام از بین برود تا دیدگاه اسلامی از این مملکت رخت برنهد و از این طریق بتوانند سلطه‌گری خود را از سر بگیرند. مقام معظم رهبری در این باره فرمودند: «دشمنی امروز اردوگاه استکبار با ایران اسلامی به خاطر اسلام است. آنها با اسلام دشمن هستند که بر جمهوری اسلامی ایران فشار وارد می‌کنند. والله که آمریکا از ملت ایران از هیچ چیزشان به قدر مسلمان بودن و پایبند به اسلام ناب محمدی بودن ناراحت نیست؛ او می‌خواهد شما از این پایبندی دست بردارید» (امام خامنه‌ای، ۱۳۶۹). در شرایط کنونی نیز دشمن در حال یک جنگ اقتصادی تمام عیار برای شکست و حذف انقلاب اسلامی از موازنه جهانی و تبدیل انقلاب اسلامی به یک پدیده منفعل در مقابل غرب است (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۰). علت این شرارت‌ها، نه مسئله‌ی هسته‌ای، نه مسئله‌ی حقوق بشر و نه مسائل دیگری از این قبیل است؛ علت، استقلال‌خواهی ملت ایران است؛ علت، داشتن یک حرف نو بر پایه‌ی مبانی اسلام است که برای کشورهای دیگر و ملت‌های مسلمان الگو خواهد شد. همه‌ی این تلاشها برای این است که سلطه به کشور برگردد (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۹).

در مکتب شهید سلیمانی به منظور غلبه‌ی بر موانع پیشرفت کشور، برنامه‌ای اساسی برای بر طرف کردن موانع بیرونی پیشرفت جمهوری اسلامی ایران وجود دارد. تبیین موانع بیرونی و دشمنی‌های سلطه‌گران علیه ملت برای دانش آموزان، آنها را به این باور می‌رساند که برای پیشرفت کشور و برای اینکه ضعیف و تحت سلطه نباشیم، قوی شدن ضروری است و با تبیین ظرفیت‌های عظیمی که در

داخل کشور وجود دارد، باور به اینکه ما می‌توانیم پیشرفت همه جانبه و پایدار داشته باشیم، در آنها تقویت می‌شود. در مکتب شهید سلیمانی، دانش آموزان به عنوان مدیران آینده، با درک وجود دشمنان سلطه‌گر و دشمنی‌هایی که به دنبال ایجاد مانع بر پیشرفت کشور هستند و با درک ظرفیت‌های انسانی و مادی داخلی که برای پیشرفت کشور وجود دارد، باور پیدا می‌کنند که می‌توانند در پیشرفت کشور خویش نقش آفرینی کنند.

با توجه به اینکه پیشرفت همه جانبه و پایدار هر جامعه، نیازمند وجود انسانهای مؤمن، متعهد، خلاق، کارآمد، منضبط، دارای انگیزه، امیدوار، فعال و درست کاری است که بتوانند در حرکت جامعه به سوی پیشرفت نقش موثری ایفا نمایند (سند مبانی نظری تحول بنیادین، ۱۳۹۰: ۱۴۹)، در نتیجه‌ی فرایند تربیت دانش آموزان مبتنی بر مکتب شهید سلیمانی، دانش آموزان می‌توانند به عنوان مدیران جهادی تمدن ساز با کسب شایستگی که به آنها آمادگی‌های لازم را برای نقش آفرینی در تمدن سازی می‌دهد، ایفای نقش نمایند.

در مباحث فوق به بررسی گوشه‌ای از مبانی انقلابی مکتب سلیمانی از قرآن و عترت (علیهم السلام) و ولایت فقیه پرداخته شد. شهید حاج قاسم سلیمانی در راستای دستیابی به کمال برای پیشرفت و اقتدار در عرصه‌های مختلف، پیشتاز، پیشگام و الگو بود. الگوی برنامه درسی تربیت مدیر جهادی تمدن ساز باید مبتنی بر مبانی انقلابی مکتب شهید سلیمانی باشد.

پیشینه پژوهش

بابایی طلائی (۱۳۹۹) در پژوهشی تحت عنوان اصول راهبردی حاکم بر مکتب سلیمانی، به تبیین مکتب شهید سلیمانی و اصول راهبردی حاکم بر آن پرداخت. به این نتیجه رسید که این اصول در چهار مؤلفه اساسی که تشکیل دهنده رفتار آدمی تجمع شده است که شامل اصول دانشی و معرفتی، اصول ارزشی و انگیزشی، اصول الگویی و اصول نمادی است و سه اصل خدااباوری و یقین به وحدانیت او، تفکر راهبردی ولایی و آخرت‌نگری از اصول اندیشه‌ای است و اخلاص در گفتار و عمل، روحیه جهادی و انقلابی‌گری و التزام عملی به دین از اصول ارزشی و انگیزشی است و تقوا و ادب الهی، استقامت علوی گونه و مدیریت دینی از اصول الگویی و ولای مداری، عشق به خدا و دیدار او و تصمیم‌گیری راهبردی ولایی از اصول نمادی احصاء گردید.

خانی، محمدی (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان بازشناسی مؤلفه‌های مکتب شهید سلیمانی مبتنی بر بیانات امام خامنه‌ای (مدظله العالی)، به بررسی مؤلفه‌های مکتب شهید سلیمانی در نگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی با استفاده از روش تحلیل مضمون پرداخت. یافته‌های این تحقیق نشان داد که در مجموع ۱۶۴ مضمون اصلی از بیانات معظم له استخراج شده است که ذیل ۶ مضمون سازمان دهنده

جای گرفته اند. این ۶ مضمون عبارت اند از: ویژگیهای شهید، اقدامات شهید، برکات این شهادت عظیم، وظیفه مردم، ایام الله و نهاد انسانی نیروی قدس. در نهایت این ۶ مضمون سازمان دهنده ذیل مضمون فراگیر مکتب حاج قاسم سلیمانی جای گرفتند. شبکه مضامین حاصله، مؤلفه‌های مکتب شهید سلیمانی در نگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی را نشان می‌دهد.

ترابی کلاته قاضی (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی مؤلفه‌های اخلاق حکمرانی در مکتب شهید سلیمانی پرداخت. در این پژوهش سعی شده است مؤلفه‌های اخلاق حکمرانی در مکتب شهید سلیمانی احصاء و تدوین گردد. در این تحقیق مجموعاً ۲۶۷ مفهوم پایه، ۹۳ مفهوم سازمان دهنده و ۲۴ مفهوم عالی شناسایی و ارائه گردیده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که شهید سلیمانی را می‌توان الگو و مصداقی برای گزاره «حکمران مسلمان انقلابی» دانست و مؤلفه‌های اخلاق حکمرانی شهید سلیمانی که در این پژوهش ارائه شده اند از قبیل ارزش گرا و اصول مدار، استکبار ستیز، اما باور و امام باور، پاسدار انقلاب و نظام، تواضع و احترام، خادم، شخصیت جامع، شهادت طلب، فساد ستیز و ساده زیست، شاکر، مخلص، مجاهد، مشرف و آینده نگر، مدیریت پدران و مشفقانه، مردم دار و مردم باور، نفوذ و محبوبیت شخصیتی، هدفمند و هدف گرا و... مؤید وجوه حکمرانی، تقید و تشریح اسلامی و دینی و روحیه انقلابی و جهادی این شهید بزرگوار می‌باشند.

عرفانی فر (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان نقش راهبردی حاج قاسم سلیمانی در شکل‌گیری محور مقاومت و مدیریت توحیدی آن به بررسی نقش سردار سپهد قاسم سلیمانی در محور مقاومت پرداخت. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که فرمانده شجاع و دلاور نیروی قدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی با داشتن تفکری نظامی، اندیشه‌ی استراتژیک و به مانند یک دیپلمات زیرک، به عنوان نیروی فعال در سیاست خارجی کشورمان نقشی مهم ایفا می‌کرد و برای جمهوری اسلامی تنها یک فرمانده نظامی نبود، او نماد «محور مقاومت» بود که پایه‌های جمهوری اسلامی بر آن بنا شده است. مزینانی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان حکمرانی جهادی (درآمدی بر تحلیل سیره سردار سلیمانی از منظر آموزه‌های حکمرانی)، توصیفاتی که از سبک و سیره شخصی و شخصیتی سردار سلیمانی در کلام مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) ارائه شده است را از منظر آموزه‌های حکمرانی به‌عنوان بحثی تازه در عرصه‌ی اداره‌ی امور عمومی تحلیل نموده با این هدف که امتیازات و تمایزات آن را شناسایی و الگویی مقدماتی بر مبنای یافته‌ها ترسیم نماید. یافته‌ها نشان می‌دهد الگوی حکمرانی جهادی با محوریت و مرکزیت مفهوم جهاد در معنای عام آن، از جهت مبانی و خاستگاه، مفهوم اثربخشی و جایگاه جهاد و مجاهدت حکمران در آن از دیگر الگوهای معرفی شده حتی الگوهای بومی، متمایز بوده و شاخص‌های یادشده جزء ماهوی آن محسوب می‌گردد.

دهقانیپود، پاشایی هولاسو (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «تدوین الگوی فرماندهی شهید قاسم

سلیمانی» به این نتیجه رسید که مکتب این شهید والامقام در پنج بُعد «معنوی و ارزشی»، «فردی و رفتاری»، «فرماندهی و مدیریتی»، «نظامی» و «تأثیرگذاری (عملکردی)» است و در نهایت نتیجه پیامد مکتب سلیمانی، «سعادت و شهادت» است.

گنج بخش (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی شناسایی عوامل شکوفایی فضایل اخلاقی حکمران مبتنی بر مکتب شهید سلیمانی با هدف دستیابی به عوامل مؤثر بر رشد و شکوفایی فضایل اخلاقی حکمران اسلامی با تأسی به این مکتب پرداخت. پس از تبیین فضایل اخلاقی حکمران بر اساس نظریه پردازی امام راحل (ره) و رهبر انقلاب؛ به تطبیق آن با رویه شهید سلیمانی پرداخته و در تشریح عوامل مؤثر بر رشد و شکوفایی آن به عوامل خانوادگی و محیطی و همچنین تأثیر اراده اشاره نموده و در خصوص ویژگی‌های اخلاقی این شهید و چگونگی ترویج مکتب ایشان بحث نموده است.

امینی، خلیلی باصری، سید محمودی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان تبیین منظومه اعتقادی/رفتاری) سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی به عنوان حکمران اسلامی به تبیین منظومه از ویژگی‌های (اعتقادی- رفتاری) سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی به عنوان حکمران اسلامی پرداختند. ویژگی‌های اعتقادی - رفتاری حکمرانی شهید سلیمانی به عنوان مضمون فراگیر، در مجموع ۱۳ مضمون سازمان‌دهنده و ۴۸ مضمون پایه را در بر می‌گیرد و یافته‌ها دلالت بر این دارد که اساساً حکمران اسلامی بر خلاف مدل غربی لزوماً می‌باید علاوه بر رعایت مؤلفه‌های مدیریتی متعلق به شاخصه‌های اعتقادی و رفتاری متعالی منطبق بر موازین اخلاقی و شرعی اسلام نیز باشد.

محمدظاهری (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «ارائه الگوی مدیریتی در تراز انقلاب برای مدیران عالی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر سبک مدیریتی شهید سپهبد قاسم سلیمانی»، ۳۳ مضمون پایه، ۲۷ مضمون سازمان‌دهنده و ۴ مضمون فراگیر تحت عناوین «مشی سیاسی، مشی اقتصادی، مبانی اعتقادی، زمینه‌های فردی، زمینه‌های شغلی و مشی فرهنگی» استخراج، و سپس با استفاده از رویکرد ساختاری تفسیری نسبت به سطح بندی اقدام کرد که مبانی اعتقادی به عنوان اثرگذارترین مضمون در سطح چهارم، زمینه‌های فردی در سطح سوم، مشی‌های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی در سطح دوم و زمینه‌های شغلی به عنوان اثر پذیرترین مضمون در سطح اول قرار گرفت.

روش‌شناسی پژوهش

در این قسمت روش پژوهش و فرایند دستیابی به یافته‌ها، جامعه، شیوه نمونه‌گیری توضیح داده می‌شود. برای پاسخ به سوال اول از روش تحلیلی- استنتاجی استفاده شد تا با بررسی مبانی پژوهش و پیشینه‌ی پژوهش، اهداف و محتوای برنامه درسی تربیت مدیران تمدن ساز استخراج شود. برای پاسخ به سوال دوم با استفاده از روش تحلیل محتوای کمی، میزان توجه کتب درسی پایه‌های اول تا

دوازدهم وزارت آموزش و پرورش به موضوع بررسی شد.

با توجه به متمرکز بودن نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران، کتب درسی مهم ترین و پرکاربردترین رسانه آموزشی محسوب می شوند و به خاطر اهمیت زیادی که در تحقق اهداف آموزشی دارند، کانون توجه تمامی دست اندرکاران آموزش و پرورش می باشد (یارمحمدیان، ۱۳۷۷؛ ۱۴۲) و کتاب های درسی به عنوان یکی از مهمترین منابع یادگیری دانش آموزان و محور اقدامات نظام آموزش و پرورش در سطح گسترده است.

بر همین اساس در این پژوهش، به منظور بررسی وضعیت موجود توجه به موضوع در برنامه های درسی، مطالعه و بررسی محتوای کتاب های درسی به عنوان یکی از مولفه های برنامه درسی مورد بررسی قرار می گیرد. به منظور توصیف عینی، نظام دار و کمی میزان توجهی محتوای کتاب های درسی دوره های ابتدایی و اول و دوم متوسطه به موضوع از روش تحلیل محتوی ا کمی استفاده شد. به زعم آری، یاکوبز، و رضویه^۲ (۱۹۹۶: ۴۸۵) تحلیل محتوی می تواند روش خوبی برای بررسی متون درسی باشد. واحد تحلیل (جمله یا مجموعه ای که آن واحد در درون آن جا یافته است و معنی می دهد) در این پژوهش صفحه (متن، پرسشها، تمرینها و تصاویر) و واحد ثبت جمله و تصاویر است. به این منظور در فرایند تحلیل محتوی، محتوای کتابها شامل متن، تصویر، نمودار، جدول و فعالیت های فکری و عملی که به صورت مستقیم و غیر مستقیم مضامینی مرتبط با مقوله های اصلی مبانی انقلابی مکتب شهید سلیمانی در برداشت، بررسی و شمارش شد و چنانچه در صفحه ای، حتی یک کلمه و یا تصویر به مولفه های مذکور اشاره کرده بود، یک فراوانی برای آن مولفه منظور شد. برای تحلیل داده ها، از شاخص های آماری توصیفی استفاده شد. جامعه آماری شامل تمامی کتاب های درسی دوره های ابتدایی و اول و دوم متوسطه بود که با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند، آن دسته از کتاب های درسی که تصور می شد به موضوع پرداخته اند، انتخاب شدند. توصیف نمونه کتاب های درسی در دامنه سالهای تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ در جدول ۱. و. ۲ ارائه شده است.

جدول ۱. توصیف نمونه کتب مورد بررسی دوره های ابتدایی و اول متوسطه

پایه تحصیلی	نام کتاب	تعداد صفحه	پایه تحصیلی	نام کتاب	تعداد صفحه
	آموزش قرآن	۸۲		فارسی خوانداری	۱۶۶
	فارسی - بخوانیم	۱۱۵		پیام های آسمانی	۱۵۶
	علوم تجربی	۱۰۳		مهارت های نوشتاری	۹۹

۱. Content analysis

۲. Ary, Jacobs & Razavieh

۱۵۱	مطالعات اجتماعی	هفتم	۱۳۷	فارسی - نوشتاری	اول ابتدایی
۱۱۰	آموزش قرآن		۹۵	هدیه های آسمانی	دوم ابتدایی
۱۵۷	کار و فناوری		۱۰۴	آموزش قرآن	
۱۲۲	فرهنگ و هنر		۱۰۳	علوم تجربی	
۱۲۹	علوم تجربی		۱۰۳	فارسی - نوشتاری	
۸۷	عربی		۱۱۴	فارسی - بخوانیم	
۱۳۶	تفکر و سبک زندگی		۱۱۰	هدیه های آسمانی	
۲۴	سبک زندگی دختران	۱۲۰	آموزش قرآن		
۱۲۵	فارسی خوانداری	هشتم	۷۶	علوم اجتماعی	چهارم ابتدایی
۱۲۶	پیام های آسمانی		۸۸	فارسی - نوشتاری	
۱۷۱	مطالعات اجتماعی		۱۳۶	فارسی - بخوانیم	
۱۲۳	عربی		۱۱۲	علوم تجربی	
۱۲۰	آموزش قرآن		۱۱۸	هدیه های آسمانی	
۱۴۴	علوم تجربی		۱۱۵	آموزش قرآن	
۲۴	سبک زندگی (پسران)		۱۴۰	فارسی - بخوانیم	
۲۰۶	تفکر و سبک زندگی	۱۰۴	فارسی - نوشتاری	پنجم ابتدایی	
۱۳۰	فرهنگ و هنر	۹۹	مطالعات اجتماعی		
۹۶	مهارت های نوشتاری	۱۰۶	علوم تجربی		
۱۴۱	کار و فناوری	۹۲	فارسی - نوشتاری		
۱۳۲	قرآن	۱۱۹	هدیه های آسمانی		
۱۳۰	پیام های آسمانی	۱۵۱	فارسی - بخوانیم		
۱۷۶	فرهنگ و هنر	۱۲۲	آموزش قرآن	ششم ابتدایی	
۱۴۶	فارسی خوانداری	۱۰۲	مطالعات اجتماعی		
۱۵۴	علوم تجربی	۹۵	علوم تجربی		
۱۶۶	مطالعات اجتماعی	۱۰۱	کار و فناوری		
۱۰۹	عربی	۱۰۵	فارسی - بخوانیم		
۱۰۸	مهارت های نوشتاری	۹۶	فارسی - نوشتاری		
۱۴۷	کار و فناوری	۷۱	هدیه های آسمانی		
۱۱۲	آمادگی دفاعی	۱۱۱	آموزش قرآن		
		۱۲۴	مطالعات اجتماعی		
		۹۳	کار و فناوری		
		۱۰۱	کار تفکر و پژوهش		
		۹۵	علوم تجربی		

جدول ۲. توصیف نمونه کتب مورد بررسی دوره دوم متوسطه

تعداد صفحه	نام کتاب	پایه تحصیلی
۱۲۲	آمادگی دفاعی	دهم
۱۴۸	دین و زندگی ۱	
۱۷۷	تفکر و سواد رسانه‌ای همه	
۱۱۵	انسان و محیط زیست	
۱۵۲	فارسی ۱ نظری	
۱۲۳	نگارش ۱ نظری	
۱۲۱	فارسی و نگارش ۱ فنی	
۱۴۸	دین و زندگی ۱ همه‌ی رشته‌ها به غیر از علوم انسانی	
۱۰۰	عربی ۱ همه‌ی رشته‌ها به غیر از علوم انسانی	
۱۲۳	نگارش ۲ نظری	
۱۵۴	فارسی ۲ نظری	
۱۸۳	دین و زندگی ۲ همه‌ی رشته‌ها به غیر از علوم انسانی	
۸۳	عربی ۲ همه‌ی رشته‌ها به غیر از علوم انسانی	
۱۸۳	دین و زندگی ۲	
۱۶۳	فارسی و نگارش ۲ فنی حرفه‌ای و کارودانش	
۲۵۴	تاریخ معاصر	
۱۴۸	زبان و ادبیات فارسی	دوازدهم
۱۳۸	علوم اجتماعی	
۱۳۸	دین و زندگی	
۸۴	عربی رشته علوم انسانی	
۱۲۷	آمادگی دفاعی	

در بررسی و تحلیل محتوای کتاب‌های درسی، از سیاهه تحلیل محتوای محقق ساخته استفاده شده است. به منظور تدوین سیاهه تحلیل محتوای کتابهای درسی، با استفاده از مباحث مطرح در هدف و محتوای برنامه درسی مقوله‌ها استخراج شد. برای مطالعه پایایی^۱، متناسب با روش مطالعه (تحلیل محتوی) از شیوه باز آزمایی^۲ بهره گیری شد (ساروخانی، ۱۳۸۵: ۲۸۹). به این منظور، از طریق محقق دوم و در خصوص کتاب‌های دو پایه تحصیلی انجام شد. پس از انجام تحلیل محتوا توسط محقق دوم، با استفاده از روش اسکات^۳ ضریب توافق بین دو کدگذار بررسی شد که میزان توافق بالاتر از ۰/۹۵ حاصل شد که بیانگر پایایی آن است. در ادامه نحوه‌ی اندازه گیری ضریب توافق ارائه

۱. Reliability
۲. test-re-test
۳. Scott

می شود.

$$C.R = \frac{\text{مقوله موردهای توافق}}{\text{کل مقوله‌ها}} \times 100$$

$$C.R = \frac{30 + 27}{2 \times 30} \times 100 = 95\%$$

در جدول ۳. سیاهه‌ی تحلیل محتوا که شامل مولفه‌ها و شاخص‌های برنامه‌ی درسی تربیت مدیران

تمدن ساز است، ارائه می‌شود.

جدول ۳. مولفه‌ها و شاخص‌های برنامه‌ی درسی تربیت مدیران تمدن ساز

مؤلفه‌ها	شاخص‌ها
لزوم دوری از سلطه	دشمنی‌های سلطه‌گران پس از انقلاب
پذیری برای دستیابی به	تبیین ضرورت دوری از سلطه پذیری
حیات طیبه	هدف دشمن از دشمنی‌ها و تحریم‌ها
	راهبرد بی اثر سازی دشمنی‌ها و تحریم‌های دشمنان
اعتقاد به علم و حکمت	آیات و روایات مربوط به چگونگی بهبود وضعیت اقتصادی و افزایش رزق
الهی در ضرورت	آیات و روایات مربوط به علم و حکمت الهی در لزوم عدم وابستگی به کافران
استقلال	ضرورت استقلال
	اثرات استقلال
عزت مندی	اقتضاء عزت مندی
	عوامل سلب عزت مندی
	اهمیت عزت مندی
	ضرورت پرهیز از تسلیم در برابر سلطه‌گران
ایمان و استقامت بر آن و	آیات و روایات مربوط به نقش ایمان در دریافت برکات الهی و بهبود وضع
عمل به مقتضای آن در	آیات و روایات مربوط به ضرورت استقامت مسلمانان
مبارزه با سلطه‌گران	راه پیشرفت همه جانبه کشور
لزوم دستیابی به	اهمیت پیشرفت و عدالت
پیشرفت، عدالت و	پیشرفت همراه با عدالت
ضرورت مشارکت مردم	مقایسه‌ی پیشرفت در غرب با پیشرفت همراه با عدالت
در پیشرفت	زمینه سازی مشارکت اجتماعی
بر طرف نمودن موانع	تبیین موانع درونی پیشرفت
پیشرفت کشور	نمونه‌های دشمنی‌های سلطه‌گران
	علت دشمنی‌های سلطه‌گران
	تاریخچه سلطه‌گری‌های دشمنان

هدف سلطه‌گران از تحریم	الزامات پیشرفت و قوی شدن
نقش پیشرفت و قدرتمندی در دوری از سلطه پذیری	
تبیین ظرفیت‌های عظیم کشور	
تاریخچه تحریم‌های سلطه‌گران	
مدیریت جهادی برای پیشرفت کشور	
روحیه‌ی مقاومت و پایداری	
آگاهی نسبت به فرصت‌ها و تهدیدها، امکانات و ظرفیت‌های داخلی	
همدلی، مشارکت بر محور ایثار و فداکاری	
خودباوری و اعتماد به خود	

یافته‌های پژوهش

برای پاسخ به سوال اول، بر مبنای تحلیل مبانی انقلابی مکتب شهید سلیمانی که در قسمت مبانی نظری ارائه شد، اهداف و محتوای برنامه درسی تربیت مدیران تمدن ساز، استخراج شد که در جداول زیر ارائه می‌شود.

جدول ۴. لزوم دوری از سلطه پذیری برای دستیابی به حیات طیبه

هدف	دانش: درک ضرورت دوری از سلطه پذیری مهارت: توانایی بررسی سلطه‌گری‌ها و دشمنی‌های سلطه‌گران علیه ملت ایران نگرش: گرایش به دوری از سلطه‌پذیری و ناکامی دشمنان
محتوا	دشمنی‌ها و سلطه‌گری‌های سلطه‌گران علیه ملت ایران قبل از انقلاب تبیین ضرورت دوری از سلطه‌پذیری بر اساس فرامین دین مبین اسلام تبیین هدف دشمن از دشمنی‌ها و تحریم‌ها بیان راهبرد بی اثر سازی دشمنی‌های دشمنان تاریخچه سلطه‌گری‌های دشمنان علیه ملت ایران

جدول ۵. اعتقاد به علم و حکمت الهی در ضرورت استقلال

هدف	دانش: درک علم و حکمت الهی در ضرورت استقلال مهارت: تشخیص ضرورت استقلال بر مبنای حکمت الهی نگرش: اعتقاد به علم و حکمت الهی در ضرورت استقلال
محتوا	آیات و روایات مربوط به چگونگی بهبود وضعیت اقتصادی و افزایش رزق آیات و روایات مربوط به علم و حکمت الهی در لزوم عدم وابستگی به کافران مفهوم، ضرورت، اهمیت و اثرات استقلال

جدول ۶. عزت مندی

هدف	دانش: درک ضرورت روابط عزتمندانه مهارت: تشخیص روابط عزتمندانه نگرش: گرایش به روابط عزتمندانه
محتوا	مفهوم عزتمندی، اقتضای عزت مندی و عوامل سلب عزت مندی مسلمانان اهمیت عزتمندی و شکست ناپذیری در برابر سلطه گران ضرورت پرهیز از خضوع و تسلیم و سازش در برابر سلطه گران

جدول ۷. ایمان و استقامت بر آن و عمل به مقتضای آن در مبارزه با سلطه گران

هدف	دانش: درک مقتضای ایمان و استقامت بر آن در مبارزه با سلطه گران مهارت: عمل به مقتضای ایمان در مبارزه با سلطه گران نگرش: رغبت به مقتضای ایمان و استقامت بر آن
محتوا	آیات و روایات مربوط به نقش ایمان در دریافت برکات الهی و بهبود وضع اقتصادی و ضرورت استقامت مسلمانان در برابر فشارهای کفار مقتضای ایمان و راه پیشرفت و قدرتمندی مسلمانان در مبارزه با دشمنی های دشمنان

جدول ۸. لزوم دستیابی به پیشرفت، عدالت و ضرورت مشارکت و نقش آفرینی مردم در پیشرفت

هدف	دانش: درک پیشرفت و عدالت اقتصادی و مشارکت اجتماعی مهارت: تشخیص راه دستیابی به پیشرفت، عدالت و مشارکت اجتماعی نگرش: باور به قوی شدن به عنوان راه پیشرفت، عدالت و مشارکت اجتماعی
محتوا	مفاهیم پیشرفت و عدالت اهمیت پیشرفت همراه با عدالت ضرورت قوی شدن به عنوان راهبرد پیشرفت و عدالت جامعه مقایسه ی پیشرفت در غرب با پیشرفت همراه با عدالت

جدول ۹. رفع موانع پیشرفت کشور

هدف	دانش: درک راهبرد رفع موانع پیشرفت کشور و راهبرد رفع موانع مهارت: تشخیص موانع پیشرفت کشور و راهبرد رفع موانع نگرش: تمایل به رفع موانع پیشرفت اقتصادی کشور
محتوا	موانع درونی پیشرفت موانع بیرونی پیشرفت کشور همچون دشمنی های کشورهای سلطه گر، تحریم ها نمونه هایی از دشمنی های کشورهای سلطه گر بر علیه ملت ایران علت دشمنی های سلطه گران هدف سلطه گران از تحریم اقتصادی راه بی اثر سازی تحریم های دشمنان

جدول ۱۰. الزامات قوی شدن و پیشرفت

هدف	دانش: درک الزامات قوی شدن و پیشرفت مهارت: کسب توانایی‌های لازم برای قوی شدن و پیشرفت نگرش: رغبت به تحقق الزامات قوی شدن و پیشرفت در وجود خویش
محتوا	انگیزه و مدیریت جهادی برای پیشرفت کشور روحیه‌ی مقاومت و پایداری فرصت‌ها و تهدیدها، امکانات و ظرفیت‌های داخلی همدلی، مشارکت و همیاری در فعالیت‌های اقتصادی بر محور ایثار و فداکاری خودباوری و اعتماد به خود برای نقش آفرینی

برای پاسخ به سوال دوم، به بررسی محتوای کتب درسی دوره‌های ابتدایی و اول و دوم متوسطه بر اساس مقوله‌هایی که در جدول شماره ۳. ارائه شده است، پرداخته شد تا میزان توجه به مولفه‌ها و شاخص‌های برنامه درسی تربیت مدیران تمدن ساز در مکتب شهید سلیمانی در کتب درسی مشخص شود. یافته‌های مربوط به سوال مذکور در جداول شماره ۴. و ۵. ارائه شده است.

جدول ۱۱. میزان توجه به مقوله‌های تربیت مدیران تمدن ساز در کتب درسی دوره‌های ابتدایی و متوسطه اول

مقوله‌ها	فراوانی در پایه‌ها									جمع فراوانی	درصد	
	پایه اول	پایه دوم	پایه سوم	پایه چهارم	پایه پنجم	پایه ششم	پایه هفتم	پایه هشتم	پایه نهم			
لزوم دوری از سلطه پذیری برای دستیابی به حیات طیبه				۳						۱۷	۲۰	۰/۲۵
اعتقاد به علم و حکمت الهی در ضرورت استقلال												
عزت مندی										۷	۷	۰/۰۹
ایمان و استقامت بر آن و عمل به مقتضای آن										۴	۴	۰/۰۵
دستیابی به پیشرفت، عدالت و ضرورت مشارکت در پیشرفت												
رفع موانع پیشرفت کشور										۷	۷	۰/۰۹
الزامات پیشرفت و قوی شدن				۴	۲	۱	۲	۳		۱۳	۲۵	۰/۳۱
جمع کل فراوانی										۶۳		۰/۷۹
جمع کل صفحات بررسی شده												۱۰۰

همان گونه که در جدول شماره ۱۱ مشاهده می‌شود، ۲۵ فراوانی (۰/۳۱) به مقوله الزامات پیشرفت و قوی شدن، ۲۰ فراوانی (۰/۲۵) درصد) به مقوله لزوم دوری از سلطه پذیری برای دستیابی به حیات طیبه، ۷ فراوانی (۰/۰۹) به مقوله‌های عزتمندی و رفع موانع پیشرفت کشور، ۴ فراوانی (۰/۰۵) به مقوله

ایمان و استقامت بر آن و عمل به مقتضای آن اشاره داشته اند. به مقوله اعتقاد به علم و حکمت الهی در ضرورت استقلال و مقوله دستیابی به پیشرفت، عدالت و ضرورت مشارکت مردم در پیشرفت هیچ توجهی نشده و مغفول مانده است. از بین مقوله‌ها بیشترین توجه به مقوله الزامات پیشرفت و قوی شدن بوده است. از مجموع کتب بررسی شده‌ی دوره‌های ابتدایی و اول متوسطه که شامل ۷۹۴۲ صفحه می‌باشد، تنها در ۶۳ صفحه به موضوع اشاره داشته اند که برابر با ۰/۷۹ درصد از کل حجم صفحات کتب درسی بررسی شده می‌باشد.

جدول ۱۲. میزان توجه به مقوله‌های تربیت مدیران تمدن ساز در مکتب سلیمانی در دوره دوم متوسطه

درصد	فراوانی	فراوانی در پایه			مقوله‌ها
		پایه اول متوسطه	پایه دوم متوسطه	پایه اول دبیرستان	
۰/۷۷	۲۳	۲۰	۲	۱	لزوم دوری از سلطه پذیری
					اعتقاد به علم و حکمت الهی در ضرورت استقلال
۰/۳۳	۱۰	۶	۲	۲	عزت مندی
۰/۱۶	۵	۱	۳	۱	ایمان و استقامت بر آن و عمل به مقتضای آن
۰/۰۳	۱			۱	دستیابی به پیشرفت، عدالت و ضرورت مشارکت مردم در پیشرفت
۰/۸۷	۲۶	۸	۹	۹	رفع موانع پیشرفت کشور
					الزامات پیشرفت و قوی شدن
۲/۱۷				۶۵	جمع کل فراوانی کتب بررسی شده
۱۰۰				۲۹۸۴	جمع کل صفحات کتب بررسی شده

همان گونه که در جدول شماره ۱۲. مشاهده می‌شود، از مجموع کتب بررسی شده دوره‌ی دوم متوسطه که شامل ۲۹۸۴ صفحه می‌باشد، در ۶۵ صفحه به صورت مستقیم و غیر مستقیم به موضوع اشاره شده است که برابر با ۲/۱۷ درصد از کل حجم صفحات کتب درسی بررسی شده می‌باشد. بیشترین توجه به مقوله‌ها، مربوط به رفع موانع پیشرفت کشور است که دارای ۲۶ فراوانی (۰/۸۷ درصد) است. پس از آن بیشترین توجه به مقوله لزوم دوری از سلطه پذیری است که دارای ۲۳ فراوانی (۰/۷۷ درصد) است. در محتوای کتب درسی به مقوله‌ی اعتقاد به علم و حکمت الهی در ضرورت استقلال و مقوله‌ی الزامات پیشرفت و قوی شدن، هیچ گونه توجهی نشده است. به مقوله‌ی دستیابی به پیشرفت، عدالت و ضرورت مشارکت مردم در پیشرفت نیز توجه کمی شده است و دارای ۱ فراوانی (۰/۰۳ درصد) است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

الف. نتیجه‌گیری

تربیت دانش آموزان و آینده سازان انقلاب اسلامی برای اینکه بتوانند در آینده نزدیک مجاهدانه در مسیر تحقق اهداف گام دوم انقلاب اسلامی و در تمدن سازی به وظایف خود عمل کنند، اهمیت والاّی دارد. مدیران آینده جامعه باید از اکنون تربیت شوند تا بتوانند به عنوان مدیران جهادی تمدن ساز نقش آفرینی کنند. لازمه‌ی گرایش به تمدن نوین اسلامی، نشر نظری و عملی مکتب اسلام است. بر اساس فرامین مقام معظم رهبری (مدظله العالی) شهید حاج قاسم سلیمانی را به چشم یک مکتب، یک راه، یک مدرسه‌ی درس آموز نگاه کنیم. برای تمدن سازی اسلامی باید مدیرانی تربیت شوند که در عرصه‌های مختلف شغلی مبتنی بر مکتب شهید سلیمانی عمل کنند.

در این راستا، برای تربیت مدیران جهادی تمدن ساز باید تربیت دانش آموزان به عنوان مدیران آینده مبتنی بر مکتب شهید سلیمانی باشد. با توجه با اینکه در مکتب شهید سلیمانی اثرگذارترین بعد، مبانی اعتقادی بوده است که بر مشی سیاسی، فرهنگی، اقتصادی او تأثیر داشت و نیز زمینه‌های شغلی و عملکردی او را به عنوان اثرپذیرترین بعد، تحت تأثیر قرار داد و به طور کلی ساختار فکری و شخصیتی ایشان را شکل داده است، بنابراین برای تربیت مدیر جهادی تمدن ساز، درک مبانی اعتقادی مکتب شهید سلیمانی و طراحی الگو برای تربیت دانش آموز در تراز گام دوم انقلاب اسلامی به منظور تربیت مدیران تمدن ساز اهمیت ویژه‌ای دارد.

در این راستا، با استفاده از روش تحلیلی استنتاجی به بررسی مبانی انقلابی مکتب شهید سلیمانی با تمرکز بر رویکرد مقاومتی پرداخته شد و مبانی انقلابی مکتب شهید سلیمانی شامل: لزوم دوری از سلطه پذیری برای دستیابی به حیات طیبه، اعتقاد به علم و حکمت الهی در ضرورت استقلال، عزت مندی، ایمان و استقامت بر آن و عمل به مقتضای آن در مبارزه با سلطه گران، لزوم دستیابی به پیشرفت، عدالت و ضرورت مشارکت مردم در پیشرفت، بر طرف نمودن موانع پیشرفت کشور، الزامات پیشرفت و قوی شدن، استخراج شد و بر اساس این مبانی و با تمرکز بر دو عنصر اصلی در برنامه درسی که اهداف و محتوای برنامه درسی است؛ اهداف و محتوای برنامه درسی تربیت مدیران جهادی تمدن ساز تدوین شد. هر یک از اهداف برنامه درسی در سه حیطه‌ی دانشی، مهارتی و نگرشی تعیین شد و متناسب با اهداف، رئوس محتوا مشخص شد. تدوین این دو عنصر ناظر بر ایجاد گرایش در دانش آموزان در عمل به مبانی انقلابی مکتب شهید سلیمانی است تا بسترسازی تربیتی لازم برای رفتارهای مدیر جهادی تمدن ساز فراهم شود. جهت تربیت دانش آموزان به عنوان مدیران تمدن ساز آینده، ارائه‌ی این دو عنصر در اثنای مباحث دروس کتب درسی دوره‌های تحصیلی نظام آموزش و پرورش ضروری است.

در ادامه، جهت بررسی میزان توجه به این موارد در کتب درسی نظام آموزش و پرورش از روش تحلیل محتوای کمی استفاده شد. یافته‌های حاصل از تحلیل محتوی کمی کتب درسی دوره‌ها ابتدایی و متوسطه اول و دوم از حیث میزان توجه به تربیت مدیران تمدن ساز در مکتب سلیمانی بیانگر این است که به این موضوع به طور شایسته توجه نمی‌شود. علی‌رغم اهمیت موضوع، از بین ۱۰۹۲۶ صفحه‌ی کتب درسی هر سه دوره‌ی تحصیلی، ۱۲۸ فراوانی (۱/۱ درصد) به تربیت مدیران تمدن ساز در مکتب سلیمانی اختصاص داده شده است. اختصاص ۱/۱ درصد از حجم کتب بررسی شده به چنین موضوع مهمی، به عنوان نقص در کتاب درسی قلمداد می‌شود. با توجه به اینکه بیشترین فراوانی به کتاب آمادگی دفاعی دوره دوم متوسطه اختصاص داشت، بیانگر این است که به خوبی به موضوع توجه نشده است و در سازماندهی محتوای برنامه درسی به استفاده از ظرفیت همی دروس توجه لازم نشده است، در نتیجه همین میزان از توجه نیز اثرگذاری مناسبی در تربیت دانش آموزان نخواهد داشت. هر چند کتب درسی دوره‌های تحصیلی نظام آموزش و پرورش ظرفیت خیلی مناسبی برای توجه به این مهم را دارند ولی از این ظرفیت استفاده مناسب نشده است.

با توجه به هدف غایی نظام آموزش و پرورش که دستیابی فراگیران به مرتبه‌ای از آمادگی برای تحقق حیات طیبه در همه ابعاد است (سند مبانی نظری تحول بنیادین، ۱۳۹۰، ۳۳۸)، جهت‌گیری همی اقدامات نظام آموزش و پرورش به منظور دستیابی دانش آموزان به حیات طیبه، جایگاه ویژه‌ای در نظام آموزش و پرورش دارد. از آنجایی که رویکرد مقاومتی و دروی از سلطه‌پذیری لازمه‌ی دستیابی به حیات طیبه است، اتخاذ مکتب شهید سلیمانی در نظام آموزش و پرورش کشور جهت تحقق هدف غایی نظام آموزش و پرورش ضروری است.

در بین نظریه‌های تربیتی غربی نیز دوری از سلطه‌پذیری مطرح شده است. این نظریه‌ها، ساختار کنونی قدرت و توزیع طبقات اجتماعی و اقتصادی موجود را مورد پذیرش قرار نمی‌دهند و به دنبال ایجاد تغییر و تحول بنیادی و متبلور کردن افکار و اندیشه‌های انقلابی در ذهن دانش آموزان هستند تا آنها را برای ایفای نقش در جهت ایجاد تحول اساسی در نظم کنونی اجتماع و ایجاد و برقراری عدالت اقتصادی و اجتماعی آماده کنند تا بتوانند ساختار اقتصادی، اجتماعی و سیاسی که مبنای سلطه‌گری را تشکیل می‌دهد، به نفع یک جامعه عادلانه تغییر دهند. نظریه پردازان نظریه‌ی انتقادی بر این باورند که آموزش و پرورش به سبک غرب، به ابزاری نو استعماری برای غارت و سرکوب جوامع آسیا، آمریکا و آفریقا که از توسعه فناوری کمتری بهره مند هستند، تبدیل شده است. ارباب قدرت در جوامع می‌کوشند تا دیدگاه خود را درباره معرفت، تحصیلات، برنامه درسی و تدریس به کسانی که فاقد قدرت سیاسی و اقتصادی هستند، تحمیل کنند و تلاش می‌کنند تا به سلطه مشروعیت ببخشند. نظریه پردازان انتقادی قاطعاً طرفدار طبقات و گروه‌های تحت سلطه می‌باشند. همچون

طرفداران بازسازی اجتماعی، دو نیروی عمده سیاسی در ایالات متحده امریکا یعنی محافظه کاری و لیبرالیسم را مورد انتقاد قرار داده اند. محافظه کاری نوین امریکا را ابزاری برای حفظ اقتدار طبقات مسلط و زیر دست نگه داشتن گروه‌های دیگر تلقی می‌کنند. راهبرد اقتدار دهی - اقتدار ستانی شامل بازآفرینی کنترل شده نقش‌های اجتماعی و اقتصادی از پیش تعریف شده‌ای مبتنی بر طرز کار بازار جهانی است. آموزش و پرورش در جامعه سرمایه داری از مجرای برنامه آشکار و نهان، کنترل گروه مسلط را بر این پایگاه مشروعیت می‌بخشد (گوتک، ۱۳۹۰: ۴۹۱).

نظریه انتقادی برنامه درسی، نقش برنامه درسی را در استعمار زدایی، مبارزه با تبعیض، امپریالیسم و اصلاح جامعه می‌داند و به مبارزه با نظام سرمایه داری می‌پردازد. از نظر صاحب نظران این نظریه، جامعه معاصر آمریکا، جامعه‌ای مملو از فقر، بی‌خانمانی، نژاد پرستی و ظلم و تعدی سیاسی و اقتصادی است. هدف از بیان این نظریه در برنامه درسی، ایجاد و برقراری عدالت اقتصادی و اجتماعی است و به دنبال این هستند که شهروندانی توانا و فعال تربیت کنند تا بتوانند ساختار اقتصادی، اجتماعی و سیاسی که مبنای سلطه‌گری را تشکیل می‌دهد، به نفع یک جامعه عادلانه تغییر دهند. یکی از عناصر و مؤلفه‌های بنیادی نظریه انتقادی برنامه درسی، مقاومت است و بر این تاکید دارد که می‌توان و باید در مقابل نظام سرمایه داری مقاومت کرد. در این نظریه، نقد اصلی متوجه جامعه سرمایه داری غرب، به ویژه آمریکا است (فتحی و اجارگاه، ۱۳۹۲: ۶۵).

نظام آموزش و پرورش به صورت مستقیم با ۱۳ میلیون دانش آموز به عنوان آینده ساز و تمدن ساز در ارتباط است، توجهی شایسته به اهداف و محتوای برنامه درسی تربیت مدیران تمدن ساز، متضمن نقش آفرینی دانش آموزان در گام دوم انقلاب اسلامی و حرکت در مسیر تربیت مدیران جهادی تمدن ساز در مکتب شهید سلیمانی است.

ب. پیشنهاد

بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد.

- انجام پژوهشی با عنوان طراحی الگوی برنامه درسی تربیت دانش آموز تراز گام دوم انقلاب اسلامی
- انجام پژوهشی با عنوان بررسی مبانی الگوی برنامه درسی تربیت انقلابی

همچنین پیشنهاد می‌گردد که در کلاسهای پیش از خدمت و در حین خدمت برای معلمان، به آگاه ساختن همه جانبه آنان از مکتب شهید سلیمانی تلاش گردد، تا به مکتب شهید سلیمانی به خوبی پی ببرند. پیشنهاد می‌گردد جهت تغییر در ساختار فکری و نگرشی مسئولان و تصمیم گیرندگان و...

کد اختصاصی: ۹۹۲۰۱-۷۱۸۹۳

دومین همایش بین المللی گام دوم انقلاب اسلامی: International Conference on The Second Phase of the Islamic Revolution :

The School of Martyr Soleimani ;

مکتب شهید سلیمانی

A Model for Training Jihadi Civilization-Making Managers

الگوی تربیت مدیران جهادی تمدن ساز

مکتب شهید سلیمانی
الگوی تربیت مدیران جهادی تمدن ساز
mgf.ihu.ac.ir

اقدامات فرهنگی و تربیتی برای آشنایی آنها با مکتب شهید سلیمانی برگزار گردد. پیشنهاد می گردد با بازنگری در کتب درسی، مباحث و مفاهیمی که در عنصر هدف و محتوای پیشنهادی مطرح شد، در محتوای کتب درسی ارائه گردد.

منابع فارسی

۱. اکبری، احمد، (۱۳۹۹)، مجموعه گفتارپژوهی های مکتب شهید سلیمانی، فصل چهارم: ابعاد و مولفه های قدرت نرم در مکتب شهید سلیمانی، برگرفته از بانک اطلاعاتی شهید حاج قاسم سلیمانی:
۲. <http://mgt.ihu.ac.ir/index.jsp?fkeyid=&siteid=85&fkeyid=&siteid=85&pageid=8064&newsview=1362>
۳. امام خامنه ای، سیدعلی، (۱۳۹۷)، برگرفته از وبسایت دفتر نشر و حفظ آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه ای: <http://farsi.khamenei.ir/newspart-index>
۴. امام خامنه ای، سیدعلی، (۱۳۹۷)، بیانیه ی گام دوم انقلاب، برگرفته از وبسایت دفتر نشر و حفظ آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه ای: <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>
۵. امینی، سیدجواد، خلیلی باصری، محسن، محمودی، سیدمحمود، (۱۳۹۹)، تبیین منظومه (اعتقادی/ رفتاری) سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی به عنوان حکمران اسلامی، فصلنامه تخصصی مدرسه حکمرانی شهید بهشتی، دوره ۱، ش ۱: ۱۶۰-۱۲۹.
۶. بابایی طلائی، محمدباقر، (۱۳۹۹)، عنوان اصول راهبردی حاکم بر مکتب سلیمانی، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، س هجدهم، ش ۲۸: ۳۸۲-۳۵۷.
۷. ترابی کلاته قاضی، علی، (۱۳۹۹)، مؤلفه های اخلاق حکمرانی در مکتب شهید سلیمانی، فصلنامه تخصصی مدرسه حکمرانی شهید بهشتی، دوره ۱، ش ۱: ۱۰۸-۸۱.
۸. خانی، علی، محمدی، حمیدرضا، (۱۳۹۸)، بازشناسی مؤلفه های مکتب شهید سلیمانی مبتنی بر بیانات امام خامنه ای (مدظله العالی)، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، س بیست سوم، ش ۸۶: ۳۷-۵.
۹. دهقانپود، حسین، پاشایی هولاسو، امین، (۱۳۹۹)، تدوین الگوی فرماندهی شهید قاسم سلیمانی، نشریه علمی مدیریت اسلامی، س بیست و هشتم، ش ۲: ۳۷-۱۳.
۱۰. ساروخانی، باقر، (۱۳۸۵)، روشهای تحقیق در علوم اجتماعی، جلد اول، چاپ یازدهم، تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۱۱. سند مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران، (۱۳۹۰)، تهران: وزارت آموزش و پرورش.
۱۲. عرفانی فر، علی، (۱۳۹۹)، نقش راهبردی حاج قاسم سلیمانی در شکل گیری محور مقاومت و مدیریت توحیدی آن، فصلنامه تخصصی مدرسه حکمرانی شهید بهشتی، دوره ۱، ش ۱: ۸۰-۶۳.
۱۳. طغیانی، مهدی، (۱۳۹۱)، مولفه های اصلی الگوی اسلامی ایرانی تربیت اقتصادی، رساله دکتری، دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد، دانشگاه امام صادق علیه السلام.
۱۴. فتحی واجارگاه، کورش، (۱۳۹۲)، برنامه درسی به سوی هویت های جدید شرحی بر نظریات معاصر برنامه درسی، تهران: انتشارات آبیژ.

۱۵. قرائتی، محسن، (۱۳۸۳)، تفسیر نور، چاپ یازدهم، تهران: انتشارات مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن.
۱۶. کلینی، محمد بن یعقوب، بی تا، اصول کافی، ترجمه سید جواد مصطفوی، کتاب فروشی علمیه اسلامیة.
۱۷. گوتک، جرالد ال، (۱۳۹۰)، مکاتب فلسفی و آراء تربیتی، ترجمه محمد جعفر پاک سرشت، چاپ یازدهم، تهران: انتشارات سمت.
۱۸. گنج بخش، محمود، (۱۳۹۹)، شناسایی عوامل شکوفایی فضایل اخلاقی حکمران مبتنی بر مکتب شهید سلیمانی، فصلنامه تخصصی مدرسه حکمرانی شهید بهشتی، دوره ۱، ش ۱: ۱۱-۳۲.
۱۹. مزینانی، مهدی، (۱۳۹۹)، حکمرانی جهادی (درآمدی بر تحلیل سیره سردار سلیمانی از منظر آموزه‌های حکمرانی)، فصلنامه تخصصی مدرسه حکمرانی شهید بهشتی، دوره ۱، ش ۱: ۱۱-۳۲.
۲۰. معروفی، حسین، (۱۳۹۹)، مجموعه گفتار پژوهی‌های مکتب شهید سلیمانی، فصل هفتم: دستاوردهای شهید سلیمانی در دوران دفاع مقدس از منظر سردار حسین معروفی، برگرفته از بانک اطلاعاتی شهید حاج قاسم سلیمانی: <http://mgt.ihu.ac.ir/news/recent-news-archive/1404>
۲۱. مظاهری سیف، حمیدرضا، (۱۳۸۹)، گامی به سوی اخلاق مهدوی، فصلنامه انتظار موعود، شماره ۳۲.
۲۲. مظاهری، محمد، (۱۳۹۹)، ارائه الگوی مدیریتی در تراز انقلاب برای مدیران عالی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر سبک مدیریتی شهید سپهد قاسم سلیمانی، نشریه علمی مدیریت اسلامی، س بیست و هشتم، ش ۱: ۲۱-۴۶.
۲۳. مکارم شیرازی، ناصر، (۱۳۷۴)، تفسیر نمونه، تهران: انتشارات دار الکتب الإسلامیه.
۲۴. موسوی همدانی، سید محمد باقر، (۱۳۷۴)، ترجمه تفسیر المیزان، قم: انتشارات اسلامی جامعه‌ی مدرسین حوزه علمیه قم.
۲۵. یار محمدیان، محمدحسین، (۱۳۷۷)، اصول برنامه ریزی درسی، تهران: انتشارات یادواره کتاب.

منابع انگلیسی

- Ary, D. , Jacobs,L. , & Razavieh, A. (۱۹۹۶). Introduction to research in education. (fifth ed). Florida: Rinehart & Winston.

